

MAREK ROCKI *

Studia konsekwentne jako miara wdrażania procesu bolońskiego

Wprowadzenie i przegląd literatury

Celem – zainicjowanego w 1999 r. – procesu bolońskiego jest zbliżenie systemów szkolnictwa wyższego krajów europejskich. Cel ten ma być osiągnięty poprzez wprowadzenie systemu przejrzystych i porównywalnych stopni, wdrożenie suplementu do dyplomu, przyjęcie systemu kształcenia opartego na dwu/trzech poziomach kształcenia, upowszechnieniu systemu punktów kredytowych, promowanie mobilności studentów i nauczycieli akademickich, promowanie współpracy w zakresie poprawy jakości kształcenia, promowanie europejskiego wymiaru szkolnictwa wyższego.

Znaczna część tych działań miała i ma istotny wpływ na funkcjonowanie szkół wyższych w Polsce. Na przykład wprowadzenie systemu studiów dwustopniowych spowodowało znaczące zmiany w organizacji studiów, systemach rekrutacji oraz – przede wszystkim – programach kształcenia. Trzeba zauważyć, że większość działań służących realizacji celów procesu bolońskiego ma związek z mobilnością: punkty kredytowe sprzyjają elastyczności studiowania, porównywalność dyplomów pozwala na kontynuowanie kształcenia w innej uczelni (w innym kraju), współpraca w zakresie poprawy jakości kształcenia ma wpływ na rozpoznawalność instytucji szkolnictwa wyższego. Sama mobilność może być natomiast rozumiana jako mobilność horyzontalna (pozioma): to jest realizowanie części studiów danego programu studiów w innej, w tym szczególnie zagranicznej uczelni (por. Reichert, Tauch, 2003, s. 33), ale także jako mobilność pionowa: podejmowanie dalszych studiów w innej uczelni (w tym zagranicznej) niekoniecznie na kierunku, którego dyplom uzyskało się na wcześniejszych studiach. Tak rozumiana mobilność – będąca przedmiotem rozważań w niniejszym opracowaniu – stała się możliwa dzięki wprowadzeniu studiów dwustopniowych. Jak stwierdza Kraśniewski (2009, s. 25): „mobilność pionowa daje możliwość zdobywania kwalifikacji z różnych dziedzin oraz dostosowywania ścieżki kształcenia do zmian zachodzących na rynku pracy”. Oczywiście, jak pisze Teichler (2011, s. 17), dostęp do studiów II stopnia może być ograniczany przez instytucje szkolnictwa wyższego zgodnie z ich własnymi oczekiwaniami wobec kandydatów.

* Prof. dr hab. Marek Rocki (roma@sgh.waw.pl), Instytut Rozwoju Gospodarczego, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa

Badania w zakresie mobilności poziomej (w tym zagranicznej) w Polsce i Rosji prowadzone były m.in. przez Szoltysek, Trzpiot (2015) metodą ankietową. Liczne badania w tym zakresie relacjonują Reichert, Tauch (2003), Teichler (2011). Omawiając wynik badań dotyczących mobilności związanej z programem ERASMUS (Bracht i in., 2006, s. 33), autorzy stwierdzili, że w odpowiedziach na pytanie o dobre praktyki nie podano prawie żadnego przykładu, który bezpośrednio odnosiłby się do wartości zawodowej tej mobilności, ale w opracowaniu Janson, Schomburg, Teichler (2009, s. 27) podano, że studia w innym kraju miały pozytywny wpływ na zatrudnialność absolwentów.

W badaniach prowadzonych na przełomie 2002 i 2003 roku wśród przedstawicieli europejskich uczelni 44% ankietowanych wyraziło przekonanie, że wprowadzenie studiów dwustopniowych znacząco wpłynie na mobilność pionową (Reichert, Tauch, 2003, s. 120). Trzeba jednak dodać, że 43,1% ankietowanych stwierdziło, że wpływ ten będzie niewielki.

W Polsce, w praktyce wprowadzania zasad procesu bolońskiego, przeformułowanie programów kształcenia wcześniej istniejących jednolitych studiów magisterskich w celu stworzenia programów studiów I i II stopnia najczęściej oznaczało „techniczne” rozdzielanie programu studiów na dwie, konsekutywne części: studia pierwszego i drugiego stopnia łącznie stanowiące odpowiednik studiów jednolitych. Jednak wprowadzenie studiów dwustopniowych otworzyło możliwość realizowania studiów drugiego stopnia w innej uczelni, także na kierunku merytorycznie odległym od ukończonych studiów pierwszego stopnia. Z upływem lat uczelnie zaczęły też licznie tworzyć nowe kierunki studiów II stopnia, rozszerzając swą ofertę dydaktyczną (por. Rocki 2018, 2024).

Celem opracowania jest przedstawienie wyników analiz konsekwentności studiów w Polsce, w latach 2018–2022 w wybranych typach uczelni akademickich. Przez konsekwentność rozumiemy tu podjęcie studiów II stopnia w uczelni, w której uzyskało się dyplom studiów I stopnia. Analiza przeprowadzona została w grupach uczelni zgodnie z ich przynależnością do konferencji rektorów uczelni poszczególnych typów. W przypadku uczelni technicznych, ekonomicznych, pedagogicznych, rolniczych i akademii wychowania fizycznego podjęcie dalszych studiów w tej samej uczelni można wiązać z podjęciem studiów na kierunku w tej samej dziedzinie. Nie jest to jednak oczywiste w przypadku uniwersytetów. Ocena konsekwentności jest oceną stopnia wykorzystania mobilności pionowej, a więc w tym zakresie jest miarą wdrażania zasad procesu bolońskiego. Jak wykazują prezentowane dalej analizy konsekwentność ma jednak także wpływ na sytuację absolwentów na rynku pracy.

Istotnym tłem dla prezentowanych dalej analiz są dane demograficzne. W świetle danych z ogólnopolskiego systemu monitorowania ekonomicznych losów absolwentów (dalej: ELA, system ELA, por. Ośrodek Przetwarzania Informacji – Państwowy Instytut

Badawczy (2025)) w latach 2018–2022 nastąpił spadek liczby absolwentów uczelni wyższych z 311 166 do 268 748 (86,37%), co jest kontynuacją trendu obserwowanego w danych systemu ELA od 2014: spadek z 373 586 do 252 525 w 2023 (67,59%). Interesujące, że ten spadek jest obserwowany pomimo wzrostu liczby absolwentów jednolitych studiów magisterskich w latach 2014–2023 z 18 692 do 24 358 (130,31%). Ponieważ analiza obejmuje studia II stopnia, to przy spadku liczby kandydatów¹ uczelnie, utrzymując relatywnie stabilną liczbę studentów, zwiększają udział własnych absolwentów studiów I stopnia na studiach II stopnia. Może mieć to istotny wpływ na otwartość uczelni na przyjmowanie absolwentów studiów I stopnia z innych uczelni.

Uzasadnienia mobilności pionowej

Jak wspomniano wcześniej, mobilność pionowa może mieć dwojaki charakter: zmiany uczelni i/lub zmiany kierunku studiów. Jako uzasadnienie zmiany kierunku można przyjąć dostosowanie do zmieniających się wymagań rynku pracy, zmianę zainteresowań, chęć poszerzenia kompetencji w celu wzbogacenia cv i poprawienia szans na wyższe wynagrodzenie.

Zmiana kierunku studiów jest mutacją praktyki studiów równoległych na dwu uczelniach. O motywacji współpracy w tym zakresie, a jednocześnie o uzasadnieniu mobilności pionowej mówi tekst memorandum o studiach równoległych zawartego między SGH i Wydziałem Prawa i Administracji UW z 1999 r. (por. Memorandum, 1999):

- „– biorąc pod uwagę oczekiwania studentów, znajdujące wyraz w corocznych staraniach o podjęcie studiów równoległych,
- realizując postulat wzbogacenia procesu dydaktycznego o nowe formy,
- dając wyraz przekonaniu, iż łączenie studiów prawniczych i ekonomicznych odpowiada wyzwaniom przyszłości oraz aktualnym i przyszłym potrzebom rynku pracy”.

Wymienione przesłanki wiążą się z teoriami rynku pracy (por. Piróg 2013), a w szczególności z teorią filtra, w której wyższe wykształcenie jest zasadniczym czynnikiem dającym podstawy oceny szans na rynku pracy (por. Arrow 1973), oraz teorią sygnalizacyjną w powiązaniu z efektem owczej skóry (*the sheepskin effect*, por. analizy premii płacowej: Patrinos 1996, Hungerford, Solon 1987, Silles 2007). Zgodnie z teorią sygnalizacyjną opis „poziomu” edukacji potwierdzany dyplomem jest „sygnałem” wysyłanym przez osobę poszukującą pracy do potencjalnych pracodawców (por. Spence 1973). Z kolei efekt owczej skóry wiązać można z chęcią uzyskania dyplomu uczelni bardziej prestiżowej niż uczelnia poprzednich studiów (np. uczelni wyżej pozycjonowanej w rankingach), co także związane jest z „sygnałem” przekazywanym pracodawcom.

¹ Zakładamy, że kandydaci na studia pochodzą z grupy wiekowej 19–24, której liczebność w latach 2014–2023 spadła z 3629 do 2135 (dane GUS o strukturze ludności).

Pośrednim dowodem na takie zjawisko są wyniki badań omawiane w artykule Zająca (2012, s. 81): absolwenci studiów licencjackich Uniwersytetu Warszawskiego w 87% kandydowali na dalsze studia na tym samym kierunku na Uniwersytecie, a 77% podjęło na nim studia. Biorąc pod uwagę opinię Teichlera (2011, s. 22), że mobilność pionowa jest „do” instytucji o wyższej jakości akademickiej nie dziwi, że badania prowadzone na Uniwersytecie Warszawskim nie potwierdziły istotnej skali tego zjawiska.

Warto w tym kontekście przypomnieć, że w przypadku studiów niestacjonarnych mobilność pionowa występowała w polskim systemie szkolnictwa wyższego jeszcze przed wprowadzeniem w życie procesu bolońskiego. Wynikała ona z ówczesnych uwarunkowań prawnych: znacząca część uczelni niepublicznych nie miała uprawnień do prowadzenia studiów kończących się dyplomem magisterskim, a w uczelniach publicznych prowadzone były uzupełniające studia magisterskie (odpowiednik obecnych studiów II stopnia). Podejmowanie takich studiów przez osoby uzyskujące dyplom licencjata w uczelniach niepublicznych było nawet ułatwiane poprzez instytucjonalizowanie tego procesu. Przykładowo Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej stworzył w 2001 roku Konfederację Szkół Wyższych UMCS. Należące do Konfederacji uczelnie niepubliczne gwarantowały swym absolwentom podejmowanie studiów magisterskich na UMCS (Stępnik, 2004, s. 135). Z kolei podobne umowy z Akademią Ekonomiczną we Wrocławiu i z Uniwersytetem we Wrocławiu zawarła Wałbrzyska Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości². Na uzasadnienie tej współpracy wskazywał Krupski (2004, s. 146): „ostatecznie po pięciu latach studiów otrzymują dyplomy renomowanych uczelni wrocławskich, na których nie ma śladu, że studiowali w Wałbrzychu” – co wprost można wiązać z efektem owczej skóry. Współpraca tak rozumiana wygasła wraz z uzyskiwaniem przez uczelnie niepubliczne uprawnień do prowadzenia studiów II stopnia.

Powodem mobilności pionowej może też być poszukiwanie studiów gwarantujących lepszą zatrudnialność (wyższe wynagrodzenia). Wcześniejsze badania (por. Rocki 2019, 2022) wskazują na zróżnicowaną sytuację absolwentów uczelni różnych typów. W szczególności rynek pracy wyżej ocenia absolwentów uczelni publicznych. Może to być powodem podejmowania w nich studiów przez absolwentów studiów licencjackich uczelni niepublicznych. Na nierówności w tym zakresie wskazywali także między innymi Chevalier, Conlon (2003), Gmerek (2011), Długosz (2013). Jak piszą Zajac, Bożykowski, Jasiński (2019), w literaturze istnieje wiele przykładów badań wskazujących na różnice w zarobkach ze względu na ukończony kierunek studiów. Uzasadnione wydaje się zatem, że kandydaci na studia racjonalnie wybierając uczelnię i kierunek studiów I i II stopnia (poszukując optymalnej ścieżki edukacyjnej), będą wybierali: na studia I stopnia uczelnię i kierunek, na który mogą zostać przyjęci, aby po uzyskaniu dyplomu podjąć dalsze studia na kierunku i uczelni dającej lepsze szanse na rynku pracy (jak wskazano

² Nazwy uczelni zgodnie z obowiązującymi w czasie zawierania umów.

wcześniej, nie wszyscy absolwenci studiów I stopnia podejmują studia II stopnia, a więc uczelnie są zazwyczaj mniej selektywne w rekrutacji).

Mobilności pionowej sprzyjałoby funkcjonowanie *graduate schools* (uczelni specjalizujących się w kształceniu na poziomie studiów II stopnia). Piotrowska-Marczak (2004, s. 150) pisała, że możliwe jest: „ograniczenie przez uczelnie publiczne kształcenia na poziomie licencjackim, a rozszerzenie kształcenia na poziomie jednolitych czy uzupełniających studiów magisterskich”. O takiej formie współpracy wspominał też Ziejka (2004, s. 46). Jednak z danych GUS (por. źródła internetowe [5]) wynika, że w Polsce jest jedynie kilkanaście uczelni, w których jest więcej studentów studiów II stopnia niż studentów I stopnia, przy czym są to w znaczącej części uczelnie niepubliczne kształcące na kierunku pielęgniarstwo (w trybie niestacjonarnym). Jeśli przyjąć, że uczelnia specjalizuje się w kształceniu na studiach II stopnia, gdy ma co najmniej dwa razy więcej studentów II stopnia niż I stopnia, to takich uczelni jest w Polsce jedynie pięć³. Tak więc w skali systemu szkolnictwa wyższego jest to zjawisko unikalne.

Podsumowując, można dodać, że mobilność pionowa ma potencjalnie pozytywny wpływ na premię płacową (por. m.in. Weber 2015, Strawiński, Majchrowska, Broniatowska 2018). Jak pisze Teichler (Teichler, 2011, s. 22), studenci przenoszą się do instytucji szkolnictwa wyższego o wyższej jakości akademickiej niż w uczelni macierzystej lub kraju macierzystym, gdzie wyższa jakość akademicka łączy się z korzystniejszą sytuacją ekonomiczną.

Dane do analiz

W analizach wykorzystano dane z ogólnopolskiego systemu monitorowania ekonomicznych losów absolwentów⁴ (Ośrodek Przetwarzania Informacji – Państwowy Instytut Badawczy, 2025), dostępne na stronie www.ela.nauka.gov.pl w strefie eksperta (por. źródła internetowe [1]), a nazywane dalej danymi z systemu ELA. Ogólna analiza objęła studentów przyjętych na studia II stopnia w latach 2018–2022. Oznacza to, że – w większości przypadków – dla danej uczelni wzięto pod uwagę informacje o poprzednich studiach pięciu roczników studentów. Pozwala to dodatkowo na analizę zmian badanego zjawiska w kolejnych latach. W systemie ELA dostępne są informacje o maksymalnie

³ W nawiasach podano liczbę studentów studiów II stopnia przypadających na studenta studiów I stopnia w roku 2023: Collegium Masoviense – Wyższa Szkoła Nauk o Zdrowiu w Żyrardowie (3,72), Uczelnia Medyczna im. Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie (2,98), Ewangelikalna Wyższa Szkoła Teologiczna we Wrocławiu (2,88), Europejska Uczelnia Społeczno-Techniczna im. Sługi Bożego Roberta Schumana – wbrew nazwie uczelnia kształci na kierunkach: psychologia, prawo, pielęgniarstwo, zdrowie publiczne (2,71) oraz Szkoła Główna Handlowa (2,07).

⁴ Trzeba odnotować, że nazwa ta stała się w ostatnich latach nieadekwatna, gdyż dane w systemie dotyczą także studentów, doktorantów i osób ze stopniem doktora.

dwunastu uczelniach, z których przyjęto studentów do danej uczelni, ale w niniejszym badaniu uwzględniono trzy o najwyższym udziale.

Dane o poprzednich studiach dotyczą łącznie 1416 grup (grupą jest tu rocznik przyjętych na studia w danej uczelni), ale w szczegółowych analizach uwzględniono wybrane typy uczelni należących do Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich (por. źródła internetowe [5]). Ogółem dane o poprzednich studiach dostępne są dla 551 grup absolwentów z uczelni akademickich. Podziału na typy uczelni dokonano ze względu na ich tożsamość zdefiniowaną jako przynależność uczelni do konferencji rektorów danego typu uczelni (por. Rocki 2022): uniwersytetów, uczelni technicznych, ekonomicznych, pedagogicznych, rolniczych i akademii wychowania fizycznego. Podział taki uzasadniony jest różnicami w profilach kształcenia mających wpływ na sytuację absolwentów na rynku pracy.

Zgodnie z danymi Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich (KRASP, 2025) funkcjonują następujące konferencje rektorów: uniwersytetów (KRUP, 22 uczelni), uczelni technicznych, w tym morskich (KRPUT, 22), uczelni rolniczych i przyrodniczych (KRURiP, 6), uczelni pedagogicznych (KRUPed, 5), uczelni ekonomicznych (KRUE, 5), uczelni medycznych (KRAUM, 9), uczelni artystycznych (KRUA, 19, a w tym: 8 muzycznych, 7 sztuk pięknych, 3 teatralne⁵ oraz jedna prowadząca kierunki muzyczne i z zakresu sztuk pięknych), uczelni wychowania fizycznego (KRAWF, 6), uczelni wojskowych i uczelni służb państwowych (KRPUW, 5). Do KRASP należą także 3 uczelnie teologiczne. W KRASP działa również Konferencja Rektorów Akademickich Uczelni Niepublicznych (KRUN), ale nie ma ona charakteru branżowego, a jednocześnie nie wszystkie akademickie uczelnie niepubliczne są jej członkami.

W analizach szczegółowych nie wzięto pod uwagę uczelni artystycznych, gdyż zgodnie z przepisami (por. Ustawa 2018, Rozporządzenie 2018) liczne kierunki realizowane w tych uczelniach mogą być prowadzone zarówno jako jednolite studia magisterskie, jak i studia dwustopniowe. Powoduje to brak porównywalności ofert dydaktycznych w tej grupie uczelni.

Pominięto także uczelnie medyczne, gdyż ich zasadnicze kierunki kształcenia są realizowane jako jednolite studia magisterskie. Z kolei uczelnie teologiczne (kościelnych) i wojskowych nie uwzględniono ze względu na to, że nie kształcą – co do zasady – dla „zwykłych” pracodawców, co powoduje, że przyjęte do analiz wskaźniki sytuacji absolwentów na rynku pracy nie są porównywalne z pozostałymi uczelniami.

W analizach szczegółowych nie omawiano wyników dla uczelni niepublicznych ze względu na ich zróżnicowanie w zakresie ofert dydaktycznych.

⁵ W analizach nie występuje Akademia Sztuk Teatralnych w Krakowie prowadząca jedynie jednolite studia magisterskie.

Dane o Szkole Głównej Służby Pożarniczej (SGSP, obecnie: Akademia Pożarnicza, uczelnia stowarzyszona KRASP) włączono do uczelni technicznych.

W tekście stosowane są zwyczajowe skróty nazw uczelni.

Miara jakości akademickiej

Wspomniana wcześniej „wyższa jakość akademicka” (por. Teichler 2011) może być definiowana i mierzona na wiele sposobów. W tym opracowaniu przyjmujemy, że miarą taką jest ranking sporządzony na podstawie informacji z systemu ELA. Są to dane administracyjne powstające, gromadzone i udostępniane w sposób egzogeniczny wobec uczelni, więc pozwala na uniknięcie problemu ograniczonej wiarygodności danych, o których pisze Hazelkorn (Hazelkorn, 2025, s. 26).

Ponieważ w niniejszym opracowaniu zakładamy, że opinia pracodawców dotycząca rzeczywistego przygotowania absolwentów do wymagań rynku pracy powstaje z odroczeniem (tzn. w pierwszym roku po studiach ocena taka obciążona jest postrzeganiem uczelni wydającej dyplom), to wzięto pod uwagę wartość wskaźnika rankingowego dla piątego roku od ukończenia studiów. W konsekwencji w analizach wykorzystano dane o rocznikach absolwentów, którzy uzyskali dyplomy w 2018 i 2019 r. bo dla tych roczników są najnowsze dane o piątym roku po ukończeniu studiów.

Ogólnie rzecz biorąc, ranking w świetle nieformalnej definicji jest uporządkowaniem informacji o pewnych obiektach według jakiegoś kryterium lub zespołu kryteriów. Twórcy rankingów instytucji edukacyjnych wskazują zazwyczaj, iż celem takiego porządkowania jest wskazanie instytucji najlepszej pod względem różnie definiowanej jakości. Dla celów tego opracowania wykorzystany zostanie ranking, którego kryterium przedstawiono w artykule Rocki (2019). Kryterium tego rankingu była zatrudnialność absolwentów interpretowana jako miara jakości kształcenia powiązanej z realizacją misji uczelni. Przez zatrudnialność rozumie się tu relatywnie szybkie znalezienie adekwatnie wynagradzanej pracy. Jako miarę tak rozumianej zatrudnialności wykorzystano wartości dwu syntetycznych wskaźników wyznaczanych w systemie ELA:

WWB – względny wskaźnik bezrobocia, który obliczany jest w taki sposób, że dla każdego absolwenta wyznacza się proporcję indywidualnego ryzyka bezrobocia do średniej rejestrowanego bezrobocia w jego powiecie zamieszkania w okresie objętym badaniem. Wartość wskaźnika jest równa średniej z tych proporcji;

WWZ – względny wskaźnik zarobków, który obliczany jest w taki sposób, że dla każdego absolwenta wyznacza się proporcję jego średnich zarobków do średnich zarobków w jego powiecie zamieszkania w okresie objętym badaniem. Wartość wskaźnika jest równa średniej z tych proporcji.

Ponieważ z definicji WWB wynika, że wskaźnik ten jest destymulantą, to przekształcono go w stymulantę, wykorzystując następującą formułę:

$$\text{modyfWWB}_i = \text{WWBmax} - \text{WWB}_i,$$

gdzie: modyfWWB_i – przekształcona wartość WWB dla i -tej uczelni,

WWB_i – pierwotna wartość tego wskaźnika,

WWBmax – maksymalna wartość wskaźnika w zbiorze analizowanych uczelni.

WWZ ma tym lepszą wartość, im jest większy, a więc jest stymulantą.

Ponieważ analiza danych wskazuje, że mniej licznym grupom absolwentów relatywnie łatwiej jest znaleźć pierwszą pracę (niezależnie od jakości kształcenia), to w formule służącej do obliczenia metakryterium rankingu uwzględniono logarytm liczby absolwentów zarejestrowanych w ZUS⁶:

$$K_i = \text{WWZ}_i * \text{modyfWWB}_i * \ln(N_i * \text{ZUS}_i),$$

gdzie: K_i – wskaźnik rankingowy,

N_i – liczba absolwentów danej uczelni,

ZUS_i – udział absolwentów zarejestrowanych w ZUS.

Dane wykorzystane w obliczeniach poddano unitaryzacji, czyli przekształceniu pierwotnych wartości zmiennych w wartości relatywne przy zachowaniu stałego, jednostkowego obszaru zmienności.

Ostatecznie: im większa wartość K_i , tym wyższa pozycja uczelni w rankingu. W analizach wykorzystano dwa rankingi stworzone odpowiednio dla rocznika 2018 i dla rocznika 2019.

Wyniki analiz

Dla wszystkich uczelni i roczników, dla których dla studentów studiów II stopnia dostępne są w systemie ELA dane o ukończonych studiach I stopnia⁷ w aż 95,2% przypadków uczelnią, z której pochodzi największa grupa studentów jest ta sama uczelnia. Trzeba tu dodać, że dla uczelni akademickich jest to w praktyce 100%: jedynie w dwu grupach na 551 grup z uczelni akademickich uczelnią, z której pochodzą studenci studiów II stopnia, nie jest ta sama uczelnia⁸.

„Największa grupa” jest jednak określeniem względnym, gdyż w krańcowych przypadkach jest to od 8,4% absolwentów warszawskiego Collegium Civitas (dla rocznika

⁶ Dane o WWB i WWZ dotyczą przeciętnego absolwenta. W praktyce w przypadku dużych uczelni uzyskanie korzystnych wartości wskaźników (szczególnie WWB) jest trudniejsze niż w przypadku uczelni o małej liczbie absolwentów. Z tego powodu w formule wskaźnika rankingowego uwzględniono liczbę absolwentów. Zdecydowano jednak, by liczba ta występowała w logarytmie, żeby korekta wynikająca z liczby absolwentów nie premiowała dużych uczelni względem mniejszych. Wykorzystanie logarytmu zgodne jest z prawem Webera-Fechnera (por. *Encyklopedia PWN*, 2016).

⁷ Przypomnijmy, że są to informacje o 1416 grupach z roczników przyjętych na studia II stopnia w latach 2018–2022.

⁸ Wspomniane przypadki to Collegium Civitas rocznik 2020 i Chrześcijańska Akademia Teologiczna 2022.

2018, a 12,35% przeciętnie w latach 2018–2022) do ponad 93% absolwentów AGH (dla rocznika 2022, w badanych latach łącznie 88,97%).

Największy odsetek odnotowany dla uczelni, która dała drugą co do wielkości grupę swych absolwentów do innej uczelni to 26% (absolwenci Uniwersytetu Warszawskiego wśród studentów Akademii Teatralnej im. A. Zelwerowicza przyjętych w 2022 r.). Występuje także znaczące zróżnicowanie łącznego udziału trzech uczelni o największych odsetkach absolwentów studiów I stopnia wśród studentów studiów II stopnia danej uczelni: od 17,4 do 95,1%⁹.

Ogółem w Polsce (w badanych latach), biorąc pod uwagę liczebność analizowanych grup, studia II stopnia w tej samej uczelni podjęło 63,83% absolwentów studiów I stopnia. Tabela 1 prezentuje wyniki obliczeń dla opisanych wyżej grup uczelni.

Tabela 1. Studenci konsekwentni w latach 2018–2022 w uczelniach akademickich

Typ uczelni	Udział studentów konsekwentnych (%)
Techniczna	76,53
Wychowania fizycznego	74,04
Rolnicza	73,28
Artystyczna	64,25
Uniwersytet	62,76
Medyczna	61,91
Pedagogiczna	59,69
PWSZ	58,81
Wojskowa	58,55
Ekonomiczna	52,39
Niepubliczna	30,33

Źródło: dane z systemu ELA, obliczenia własne

W przypadku uczelni ekonomicznych nieuwzględnienie danych o SGH powoduje, że przeciętny udział studentów kontynuujących studia w tej samej uczelni wrasta do 59,77%. Potwierdza to wcześniej odnotowaną (por. przyp. 3) nietypową sytuację stołecznej uczelni ekonomicznej.

Biorąc pod uwagę to, że zmiany wprowadzone systemem bolońskim w studiach wyższych przerwały tradycyjne (trwające kilkadziesiąt lat) prawie powszechne prowadzenie jednolitych studiów magisterskich¹⁰ mniej niż dwadzieścia lat temu, to skala przyjęć na

⁹ Obliczenia wskazują, że udział łączny studentów trzech uczelni o największych odsetkach absolwentów studiów I stopnia nie jest skorelowany z liczbą studentów w uczelni przyjmującej.

¹⁰ Skutkiem tego jest to, że jeszcze obecnie pracodawcy często tylko tytuł zawodowy magistra uznają za dowód posiadania wykształcenia wyższego.

studia II stopnia osób posiadających dyplomy innych uczelni jest znacząca. Jak wynika z tabeli 1, największy udział absolwentów innych uczelni związany jest z uczelniami niepublicznymi, które w historii polskiego szkolnictwa wyższego są instytucjami relatywnie nowymi, oraz z uczelniami ekonomicznymi, które zyskały nową rolę po zmianach systemu gospodarczego, które nastąpiły po roku 1990. Wzrost zapotrzebowania na absolwentów szeroko rozumianych kierunków ekonomicznych spowodował także uruchamianie takich kierunków w uczelniach o innym profilu (nawet w AWF) oraz tworzenie w latach 90. XX wieku licznych uczelni niepublicznych.

Ze względu na znaczące różnice pomiędzy grupami uczelni zostały one przeanalizowane bardziej szczegółowo. Jak wspomniano wcześniej, nie analizowano należących do KRASP uczelni medycznych, wojskowych, artystycznych, teologicznych, PWSZ, niepublicznych.

Przyjęto omawianie wyników analiz w kolejności zgodnej z malejącym udziałem studentów konsekwentnych. Analizowane były dane dla osób przyjętych na studia w latach 2018–2022, ale w tabelach prezentowane są wartości wskaźników rankingowych dla rankingów sporządzonych odrębnie dla roczników przyjętych na studia w 2018 i 2019 roku oraz udział studentów konsekwentnych w tych rocznikach i dodatkowo wśród przyjętych na studia w 2022 r.

Uczelnie techniczne

Ogółem udział osób realizujących studia konsekwentne w uczelniach technicznych wzrósł z 70,25% na 79,36%, ale trzeba wziąć pod uwagę spadek liczby absolwentów studiów II stopnia z 33 991 do 27 111 osób (rok 2022 stanowi 79,76% roku 2018), podczas gdy spadek studentów studiów konsekwentnych był wolniejszy (90,11%). W konsekwencji wzrósł ich udział.

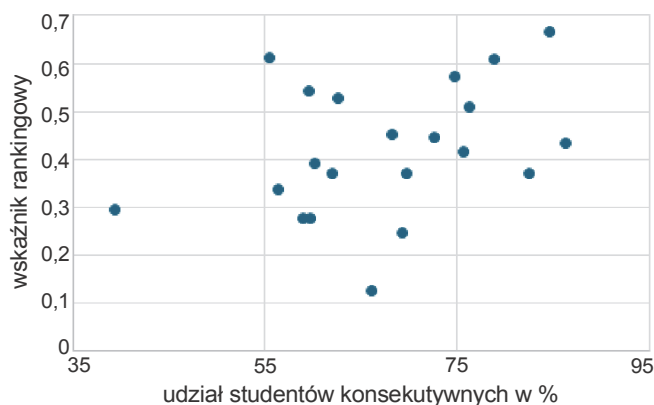
W większości uczelni zaobserwowano rosnący w kolejnych latach udział osób realizujących studia konsekwentne (przykładowo: ZUT 68,3–81,8%, Uniwersytet Morski w Gdyni 39,4–57,3%, Politechnika Warszawska 55,5–69,4%, Łódzka 62,6–82,3%, Gdańska 59,72–78,13%), ale są też przypadki udziału malejącego (Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny w Radomiu 69,3–61,5%, Politechnika Rzeszowska 86,25–61,5%) lub stabilnego (Politechnika Częstochowska ok 60%, Świętokrzyska ok. 82%). Trzeba odnotować, że rosnące udziały dotyczą w większości uczelni o wyższych pozycjach w rankingu.

Wniosek taki potwierdzają dane w tabeli 2. Współczynnik korelacji wskaźnika rankingowego z udziałem studentów konsekwentnych w roku 2018 wynosi 0,364, a 0,280 dla roku 2019. Istnienie statystycznej zależności potwierdza też ryc. 1. Warto tu dodać, że punkty: położony najbliżej osi pionowej i położony najbliżej osi poziomej dotyczą odpowiednio Akademii Morskiej w Szczecinie i Uniwersytetu Morskiego w Gdyni.

W większości przypadków z drugiej w kolejności uczelni, z której pochodzą studenci studiów II stopnia, pochodzi jedynie kilka procent (z reguły mniej niż 5%) studentów. Jedynie w przypadku Uniwersytetu Morskiego w Gdyni absolwenci Politechniki Gdańskiej stanowią około 8% przyjętych na studia II stopnia (z Uniwersytetu Morskiego jest od około 40 do 65%).

Tab.2. Zestawienie wartości wskaźnika rankingowego i udziału studentów konsekwentnych akademickich uczelni technicznych. Źródło: obliczenia własne

Lp.	Nazwa uczelni	Wskaźnik rankingowy (K_i)		Udział studentów konsekwentnych (%)		
		2018	2019	2018	2019	2022
1	Politechnika Wrocławska	0,698405	0,686497	72,5	81,1	81,9
2	Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica	0,665497	0,668626	84,7	89,6	93,35
3	Politechnika Warszawska	0,611523	0,578882	55,5	63,8	69,4
4	Politechnika Poznańska	0,606596	0,542381	78,9	83,2	85,4
5	Politechnika Śląska	0,571409	0,509731	74,9	77,3	80,7
6	Politechnika Gdańska	0,540766	0,510516	59,7	75,8	78,1
7	Politechnika Łódzka	0,525948	0,473847	62,7	70,5	82,3
8	Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki	0,507999	0,470966	76,3	76,9	80,3
9	Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny	0,450635	0,367449	68,3	67,5	81,8
10	Politechnika Lubelska	0,443189	0,388207	72,7	77,5	84,9
11	Politechnika Rzeszowska im. Ignacego Łukasiewicza	0,432219	0,415736	86,3	90,7	85
12	Politechnika Białostocka	0,414961	0,335244	75,8	82,2	85,2
13	Politechnika Częstochowska	0,390881	0,338251	60,3	59,5	59,3
14	Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej	0,36808	0,307893	62	70,5	63,8
15	Politechnika Świętokrzyska	0,368075	0,337897	82,6	85,1	82,6
16	Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy	0,367549	0,330336	69,8	81,3	74,7
17	Politechnika Opolska	0,335707	0,370752	56,5	63,7	73,1
18	Uniwersytet Morski w Gdyni	0,294761	0,290612	39,4	46,2	57,3
19	Szkoła Główna Służby Pożarniczej	0,276834	0,299143	59,8	78,9	77,4
20	Politechnika Koszalińska	0,274328	0,289693	59	68,9	64,4
21	Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny w Radomiu	0,246264	0,242481	69,3	73,8	61,5
22	Akademia Morska w Szczecinie	0,122775	0,171349	66,2	79,6	65,4

Ryc. 1. Wartości wskaźnika rankingowego i udziału studentów konsekwentnych w roku 2018 – politechniki

Warto dodać, że w większości przypadków wspomniane wyżej „drugie” uczelnie są stałe w analizowanych latach. Najczęściej są to uczelnie z tego samego miasta: dla AGH jest to Politechnika Krakowska, dla tejże Politechniki jest to AGH, dla SGSP to WAT, dla Politechniki Łódzkiej to Uniwersytet Łódzki, albo miasta pobliskiego: dla Uniwersytetu Morskiego w Gdyni jest to Politechnika Gdańska lub Uniwersytet Gdański, dla Politechniki Opolskiej – Politechnika Wrocławska.

Podsumowując analizę danych dla uczelni technicznych, można stwierdzić, że przeciętnie rzecz biorąc, pracodawcy lepiej oceniają absolwentów „dłużej” kształcących się w tej samej uczelni, a samo zjawisko mobilności pionowej – najmniejszej wśród uczelni różnych typów – w tych uczelniach ma tendencję malejącą. Relatywnie najmniejsze zainteresowanie zmianą uczelni (i kierunku studiów) może być związane z tym, że w większości przypadków studia techniczne I stopnia trwają osiem semestrów.

Uczelnie wychowania fizycznego

W akademiach wychowania fizycznego liczba studentów studiów II stopnia spadła o prawie 32%, a liczba studentów konsekwentnych o ok. 18%, a więc w konsekwencji we wszystkich uczelniach ich udział wrósł w badanych latach. W 2018 roku udział studentów konsekwentnych wahał się od 50,93% w Gdańsku do prawie 74% w Poznaniu i Warszawie. W 2022 roku w Gdańsku odnotowano 68% takich studentów, ale w Krakowie 89,40% (wzrost o ponad 20 p.p.).

Współczynnik korelacji wskaźnika rankingowego z udziałem studentów konsekwentnych w akademiach wychowania fizycznego nie jest statystycznie różny od zera.

Nie istnieją trwałe powiązania innych uczelni z AWF: na drugim i trzecim miejscu pod względem udziału studentów studiów II stopnia występują zróżnicowane instytucje,

a udziały ich absolwentów wynoszą z reguły mniej niż 5%. Wyjątkiem jest uczelnia w Poznaniu, do której absolwenci Uniwersytetu Adama Mickiewicza w czterech z pięciu badanych lat stanowili drugą, największą grupę przyjętych. Stanowili oni jednak jedynie od 2 do 4,3% studentów studiów II stopnia. Oznacza to, że kandydaci na studia II stopnia spoza AWF pochodzą z wielu uczelni.

Tabela 3. Zestawienie wartości wskaźnika rankingowego i udziału studentów konsekwentnych akademii wychowania fizycznego. Źródło: obliczenia własne

Lp.	Nazwa uczelni	Wskaźnik rankingowy (K_r)		Udział studentów konsekwentnych (%)		
		2018	2019	2018	2019	2022
1	AWF w Katowicach	0,245179	0,248091	68,6	75,1	82,2
2	AWF w Poznaniu	0,24262	0,23024	73,7	75,7	85,4
3	AWF we Wrocławiu	0,23918	0,213144	65,4	72,7	72,6
4	AWF w Krakowie	0,232386	0,208433	68,6	78,9	89,4
5	AWF w Warszawie	0,207741	0,233295	73,9	82,9	83,7
6	AWFiS w Gdańsku	0,200259	0,208452	50,9	56,6	68,0

Uczelnie rolnicze

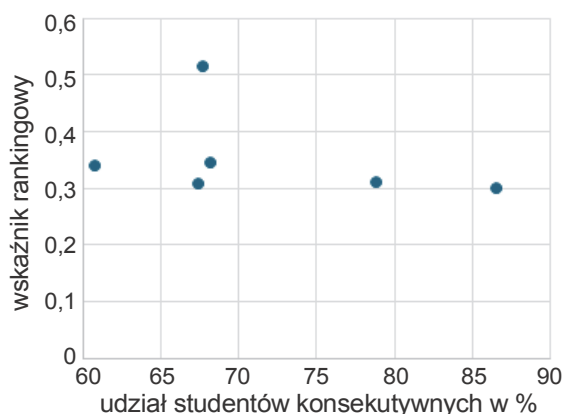
W przypadku uczelni rolniczych zarówno ogólna liczba studentów studiów II stopnia, jak i liczba studentów konsekwentnych spadła: liczba studentów ogółem o ok. 14%, a liczba osób realizujących studia konsekwentne o 11%.

Tabela 4. Zestawienie wartości wskaźnika rankingowego i udziału studentów konsekwentnych uczelni rolniczych. Źródło: obliczenia własne

Lp.	Nazwa uczelni	Wskaźnik rankingowy (K_r)		Udział studentów konsekwentnych (%)		
		2018	2019	2018	2019	2022
1	Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego	0,513485	0,414926	67,7	74,6	73,4
2	Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu	0,343279	0,347302	68,2	70,0	59
3	Uniwersytet Rolniczy w Krakowie	0,338299	0,33263	60,8	66,9	73,3
4	Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu	0,310767	0,303201	78,9	80,0	82,2
5	Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach	0,306399	0,267368	67,4	73,0	79,2
6	Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie	0,298725	0,254867	86,6	85,5	87

W większości przypadków udział takich osób w poszczególnych uczelniach wzrastał od 6 do 12 p.p., ale w Uniwersytecie Przyrodniczym w Poznaniu spadł z 68,17% do 59,01%.

Interesujący wniosek wynika z zestawienia wartości wskaźnika rankingowego z udziałem studentów konsekwentnych. Współczynnik korelacji wskaźnika rankingowego z udziałem studentów konsekwentnych w uczelniach rolniczych w roku 2018 wynosi 0,358. Wynika z tego, że pracodawcy – odwrotnie niż w przypadku uczelni technicznych – wyżej oceniają absolwentów tych uczelni, które mają większe udziały studentów wykorzystujących możliwość zmiany uczelni. Trzeba jednak dodać, że nie jest to zależność istotna statystycznie.

Ryc. 2. Zależność wskaźnika rankingowego od udziału studentów konsekwentnych w roku 2018 – uczelnie rolnicze

Drugimi co do udziału studentów konsekwentnych uczelniami są z reguły uczelnie z tego samego miasta (dla SGGW jest to Politechnika Warszawska, dla Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu Politechnika Wrocławska i Uniwersytet Wrocławski). W przypadku Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu pojawia się odstępstwo od tej reguły w postaci absolwentów Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego obok absolwentów Politechniki Poznańskiej i UAM. Podobnie wśród studentów Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie obok absolwentów AGH i Politechniki Krakowskiej są absolwenci Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie. Trzeba jednak podkreślić, że są to osoby stanowiące mniej niż 5% studentów.

Uniwersytety

Liczba studentów studiów II stopnia uniwersytetów należących do Konferencji Rektorów Uniwersytetów Polskich spadła od 2018 do 2022 roku o 11,2% podczas gdy liczba

osób realizujących studia konsekwentne wzrosła o 2,9%. W całej grupie uczelni w badanych latach udział takich studentów wzrósł o prawie 10 p.p. (z 57,91% do 67,10%).

Tab. 5. Zestawienie wartości wskaźnika rankingowego i udziału studentów konsekwentnych uniwersytetów. Źródło: obliczenia własne

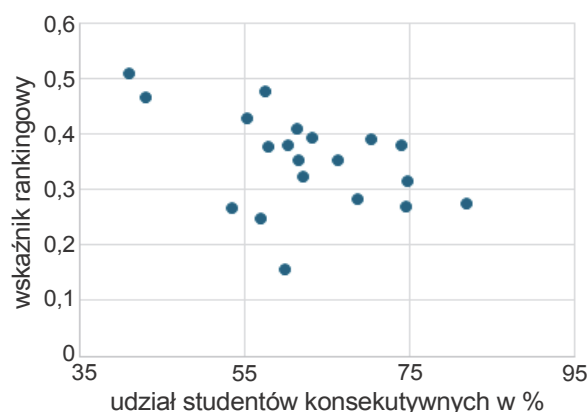
Lp.	Nazwa uczelni	Wskaźnik rankingowy (K _r)		Udział studentów konsekwentnych (%)		
		2018	2019	2018	2019	2022
1	Uniwersytet Warszawski	0,507964	0,485975	41,1	47,3	56,1
2	Uniwersytet Łódzki	0,475673	0,427973	57,5	68,4	75,2
3	Uniwersytet Jagielloński	0,464169	0,427996	43,1	44,5	50,4
4	Uniwersytet Gdański	0,426722	0,414198	55,4	59,3	64,1
5	Uniwersytet Wrocławski	0,409049	0,372856	61,4	61,9	62,3
6	Uniwersytet Mikołaja Kopernika	0,391125	0,406484	63,3	70,5	75,3
7	Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej	0,389067	0,34512	70,5	74,2	74,2
8	Uniwersytet Rzeszowski	0,379281	0,368813	60,3	65,5	79,1
9	Uniwersytet Warmińsko-Mazurski	0,378241	0,383923	74,1	80,5	81,5
10	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza	0,375201	0,387425	57,9	59,9	61,4
11	Uniwersytet Zielonogórski	0,351285	0,370748	66,3	70,6	70,8
12	Uniwersytet Śląski	0,351168	0,340236	61,6	67,3	63,8
13	Uniwersytet Szczeciński	0,322932	0,300136	62,2	66	71,9
14	Uniwersytet Jana Kochanowskiego	0,314747	0,306848	74,8	75,7	78,7
15	Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II	0,281871	0,261474	68,8	56,1	78,6
16	Uniwersytet w Białymstoku	0,273188	0,285247	82	83,8	78,6
17	Uniwersytet Kazimierza Wielkiego	0,269078	0,268646	74,6	80,4	76,7
18	Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego	0,266849	0,273796	53,5	57,3	50,1
19	Uniwersytet Opolski	0,246089	0,286039	57,1	50,1	62,4
20	Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie	0,15474	0,126218	60	42,8	34,4

Jednak ten wzrost nie był jednakowy w poszczególnych uczelniach, a w czterech przypadkach spadł: UKSW z 53,50 do 50,07%, Uniwersytet Opolski z 58,2 do 50,1%, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II z 60 do 34,44%, Uniwersytet w Białymstoku 81,96% (w ro-

ku 2018 był to największy udział studentów konsekutywnych w uniwersytetach) do 78,64%.

W większości przypadków (poza czterema powyższymi), im wyższa pozycja uniwersytetu w rankingu, tym mniejszy udział studentów konsekutywnych. Przykładowo w Uniwersytecie Warszawskim jest to 41,11% w 2018 r. i 56,07% w 2022, a w Uniwersytecie Jagiellońskim odpowiednio 43,10% i 50,41%, podczas gdy w UWM 74,14% i 81,46%, UJK 74,83% i 78,66%, UKW 74,58% i 76,66%.

Analiza związku statystycznego wskaźnika rankingowego i udziału studentów konsekutywnych prowadzi do wniosków podobnych jak w przypadku uczelni rolniczych, ale w tym przypadku związek statystyczny jest istotny: im większy udział studentów konsekutywnych, tym niższa wartość wskaźnika rankingowego, a więc i niższa pozycja w rankingu. Wniosek taki wynika z tabeli 5 oraz ryciny 3. Wartości współczynnika korelacji wskazanych zjawisk dla roku 2018 wynosi 0,466 (dla 2019 jest to 0,0378). Po wyłączeniu Uniwersytetu Papieskiego zależność jest silniejsza: 0,584 dla 2018 i 0,318 dla 2019 r.

Ryc. 3. Zależność wskaźnika rankingowego od udziału studentów konsekutywnych w roku 2018 – uniwersytety

W większości przypadków drugimi (trzecimi) uczelniami są uczelnie akademickie z tego samego miasta. Na przykład dla UW: SGGW i UKSW, dla UJ: Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie i Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, dla Uniwersytetu Gdańskiego jest to Politechnika Gdańska, a dla Uniwersytetu Łódzkiego Politechnika Łódzka. Generalnie: jeśli w tym samym mieście jest politechnika, to z niej pochodzi druga co do udziału grupa studentów konsekutywnych uniwersytetów. Odstępstwem są przypadki: UJ i Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, KUL i UMCS, UMK i UKW, Uniwersytet Zielonogórski i Politechnika Wrocławska. Jednak we wszystkich przypadkach z „drugiej” uczelni pochodzi nie więcej niż 8% studentów.

Uczelnie pedagogiczne

W analizowanych latach w uczelniach pedagogicznych spadła zarówno liczba studentów ogółem, jak i studentów konsekwentnych (odpowiednio do 95,5% i 91,5% stanu z 2018 r.). Przeciętny udział studentów konsekwentnych spadł z 62,4 do 59,88%, ale w poszczególnych uczelniach sytuacja jest zróżnicowana: spadły udziały w APS z 66,17 do 44,67%, w Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie z 59,14 do 55,89% i w Akademii Pomorskiej z 53,10 do 39,08%, natomiast wzrosły w uczelni częstochowskiej z 78,92 do 83,02% i Akademii Ignatianum z 35,68 do 55,67%.

Współczynnik korelacji wskaźnika rankingowego z udziałem studentów konsekwentnych w uczelniach pedagogicznych nie jest statystycznie różny od zera.

Tab. 6. Zestawienie wartości wskaźnika rankingowego i udziału studentów konsekwentnych uczelni pedagogicznych. Źródło: obliczenia własne

Lp.	Nazwa uczelni	Wskaźnik rankingowy (K _r)		Udział studentów konsekwentnych (%)		
		2018	2019	2018	2019	2022
1	Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej	0,390675	0,314072	59,14	61,7	55,90
2	Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy w Częstochowie	0,232801	0,200608	78,92	79,6	83,02
3	Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej	0,230363	0,282567	60,17	65,8	44,67
4	Akademia Pomorska w Słupsku	0,197091	0,320645	53,10	61,0	39,08
5	Akademia Ignatianum w Krakowie	0,192336	0,220226	78,90	36,4	55,67

W uczelniach pedagogicznych potwierdziła się tendencja do poszukiwania studiów II stopnia w innej uczelni tego samego miasta. „Drugimi” uczelniami są UKSW dla APS (2,8–9,2%), AGH dla Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie (2,6–4%) i UJ dla Akademii Ignatianum (2–7,8%).

Uczelnie ekonomiczne

Ogółem w tej grupie uczelni akademickich liczba studentów studiów II stopnia spadła w badanych latach o 17,61% (z 10 955 do 9026), a liczba studentów konsekwentnych o 17,31% (z 5552 do 4591). Przeciętny udział takich studentów praktycznie się nie zmienił: w 2018 było to 50,68%, a w 2022 50,86%.

Jak wspomniano wcześniej, występująca w tej grupie uczelni SGH jest uczelnią nietypową, gdyż w SGH liczba absolwentów studiów II stopnia wynosi (łącznie w latach 2014–2022) 19 120, podczas gdy absolwentów studiów I stopnia było 10 782. Oznacza

to założoną „otwartość” SGH na kształcenie absolwentów innych uczelni. W konsekwencji udział studentów konsekwentnych jest najmniejszy i wynosi przeciętnie w badanych latach 32,50% (od 27,76 w 2018 r. rośnie do 34,12 w 2022 r.). W praktyce oznacza to, że bez SGH przeciętny udział studentów konsekwentnych jest większy, niż to podano wcześniej i wynosił 59,50% w 2018 r. i 57,23% w 2022 r.

Najwięcej własnych absolwentów mają na studiach II stopnia uniwersytety ekonomiczne z Poznania, Katowic, Krakowa (odpowiednio: 63,40%, 62,09%, 62,22%). Dla Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu jest to 52,81%.

Na drugim i trzecim miejscu wśród uczelni, których absolwenci podejmowali studia w SGH, są Uniwersytet Warszawski i Politechnika Warszawska. Łącznie z tych trzech uczelni (SGH, UW, PW) pochodzi 40–55% studentów SGH.

Podobnie jest w Uniwersytecie Ekonomicznym w Katowicach, gdzie na drugim i trzecim miejscu są Uniwersytet Śląski i Politechnika Śląska (razem od 7,2 do 14,8%). W Poznaniu UAM, Politechnika Poznańska i poznański Uniwersytet Przyrodniczy (5,3 do 15,4%), we Wrocławiu Politechnika Wrocławska i Uniwersytet Wrocłowski (11 do 18,9%). W Krakowie są to AGH, UJ oraz Politechnika Krakowska (razem od 2,7 do 7,2%),

Związek statystyczny wskaźnika rankingowego z udziałem studentów konsekwentnych przy pominięciu w obliczeniach SGH dla 2018 jest nieistotnie różny od zera.

Tab. 7. Zestawienie wartości wskaźnika rankingowego i udziału studentów konsekwentnych uczelni ekonomicznych. Źródło: obliczenia własne

Lp.	Nazwa uczelni	Wskaźnik rankingowy (K_i)		Udział studentów konsekwentnych (%)		
		2018	2019	2018	2019	2022
1	SGH	0,766855	0,759539	27,8	31,9	34,1
2	UE Katowice	0,409514	0,402883	59,4	65,9	62,1
3	UE Kraków	0,53336	0,487719	63,9	67,9	54
4	UE Poznań	0,464355	0,447816	64,9	65,2	65,8
5	UE Wrocław	0,50909	0,469233	50,5	55,9	51

Trzeba tu dodać, że relatywnie niski udział licencjatów SGH wśród studentów II stopnia SGH jest zaskakujący z powodu preferencji, jakie mają absolwenci studiów I stopnia w SGH w toku rekrutacji (zgodnie z zasadami na studia II stopnia przyjmuje się osoby ze średnią co najmniej 3,5 uzyskaną na studiach w SGH, por. źródła internetowe [6]). Pozostali kandydaci w toku postępowania rekrutacyjnego zdają egzamin wstępny (formalnie: sprawdzian z wiedzy o gospodarce, tzw.: nabór powszechny).

Podsumowanie

Ograniczeniem we wszelkich analizach zatrudnialności dokonywanych na podstawie danych z systemu monitorowania ekonomicznych losów absolwentów jest to, że dane z ZUS nie pozwalają na stwierdzenie istnienia związku pomiędzy wykonywaną pracą a kierunkiem ukończonych studiów. Trzeba wobec tego przyjmować, że uzyskanie dyplomu związane jest z nabyciem pewnych kompetencji ocenianych przez rynek pracy (pracodawców). W przypadku analiz dokonanych w niniejszym artykule ograniczeniem jest także przyjęcie, że studia na tej samej uczelni są studiami konsekwentnymi, co – szczególnie w przypadku uniwersytetów – nie musi być prawdą. Zmiana w tym zakresie będzie możliwa, o ile odpowiednie dane pojawią się w systemie monitorowania ekonomicznych losów absolwentów.

Analiza wyników obliczeń dla wybranych grup uczelni wskazuje, że pomimo tradycji studiowania w jednej uczelni, aż 24 do 50% absolwentów studiów I stopnia podejmuje studia w innej uczelni. Można to interpretować jako sukces w realizacji procesu bolońskiego w zakresie mobilności pionowej. Trzeba jednak zwrócić uwagę, że proces ten nie jest równomiernie rozłożony między uczelnie. Największy odsetek studentów studiów II stopnia pochodzących z innych uczelni – wśród uczelni akademickich – związany jest z uczelniami ekonomicznymi, najmniejszy z technicznymi, a wśród ogółu uczelni, dla których są dane największy odsetek takich studentów dotyczy uczelni niepublicznych.

Taki stan wiązać można z tym, że uczelnie ekonomiczne zmieniły swą rolę w systemie edukacji po zmianie ustroju w 1990 (wiązało się to także z eksplozją liczby uczelni innych typów prowadzących kierunki ekonomiczne¹¹), a uczelnie niepubliczne są relatywnie „nowym bytem” w polskim systemie edukacji wyższej.

Interesujący wynik obliczeń dotyczy różnic dla uniwersytetów i politechnik między kierunkiem zależności wartości wskaźnika rankingowego (a w konsekwencji pozycji w rankingu uczelni wyższych) od udziału studentów konsekwentnych. Istotna statystycznie, dodatnia korelacja dla uczelni technicznych może oznaczać, że pracodawcy doceniają „dłuższe” studia w dziedzinie nauk inżynieryjno-technicznych. Konsekwencją wobec tego może być postulat powrotu do jednolitych studiów magisterskich w tym zakresie. Z kolei istotna statystycznie, ujemna korelacja dla uniwersytetów może oznaczać, że pracodawcy doceniają szerokie kompetencje absolwentów tych uczelni.

¹¹ Warto dodać, że w latach 2014–2018 absolwenci państwowych uczelni ekonomicznych to jedynie 22,16% ogółu absolwentów kierunków przyporządkowanych do nauk ekonomicznych. Trzeba tu dodać, że do momentu nowelizacji ustawy o szkolnictwie wyższym dokonanej w 2018 roku w systemie ELA występowały kierunki przyporządkowane do dziedziny naukowej „nauki ekonomiczne”. Po tej nowelizacji w systemie ELA interesujące nas kierunki włączone są do dziedziny nauk społecznych, co znacząco utrudnia analizy.

Ze względu na brak statystycznej istotności pozostałych współczynników korelacji nie były one interpretowane.

Warto zwrócić uwagę na to, że uczelnie, z których pochodzą liczebnie drugie (trzecie) co do udziału grupy studentów studiów II stopnia, zazwyczaj są uczelniami tego samego rodzaju lub komplementarnymi z tego samego miasta (konurbacji). Wskazuje to na słuszność teorii filtra oraz teorii sygnalizacyjnej. Istotna część absolwentów studiów I stopnia szuka możliwości poprawienia szans na rynku pracy poprzez uzyskanie dyplomu studiów II stopnia w podobnej uczelni, lub w uczelni, której absolwentów charakteryzują „lepsze” wartości względnych wskaźników bezrobocia i zarobków (a więc o „lepszej” pozycji w rankingach).

Bibliografia

- Arrow, K. (1973), *Higher education as a filter*. Journal of Public Economics 2(3), s. 193–216.
- Bracht O., Engel C., Janson K., Over A., Schomburg H., Teichler U. (2006), *The Professional Value of ERASMUS Mobility*. University of Kassel.
- Chevalier A., Conlon G. (2003), *Does it pay to attend a prestigious university?*, CEE Discussion Papers 0033, Centre for the Economics of Education, London School of Economics and Political Science.
- Dacko-Pikiewicz Z. (2004), *Współpraca publicznych i niepublicznych placówek naukowo-dydaktycznych na przykładzie Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej*; [w:] *Model współdziałania uczelni publicznych i niepublicznych – stan obecny i perspektywy*, red. J. Woźnicki, Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych, Instytut Społeczeństwa Wiedzy, 170–173.
- Długosz, P. (2013), *Sytuacja absolwentów studiów wyższych na rynku pracy a jakość wykształcenia*. Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy, 33, 43–54.
- Gmerek T. (2011), *Edukacja i nierówności społeczne. Studium porównawcze na przykładzie Anglii, Hiszpanii i Rosji*, Impuls, Kraków, ISBN: 978-83-7587-206-4
- Hazelkorn E. (2025), *When does strategic leadership or playing the game cross the line into corruption? Untangling the complex relationship between universities and rankings*; [w:] *Handbook on Corruption in Higher Education*, red.: Altbach P., de Wit H., Denicova-Schmidt E., *Elgar Handbooks in Education*, s. 21–38.
- Hungerford, T., Solon, G. (1987), *Sheepskin Effects in the Returns to Education*. The Review of Economics and Statistics, 69(1), 175–177. DOI: 10.2307/1937919
- Janson K., Schomburg H., Teichler U. (2009), *The Professional Value of ERASMUS Mobility. The Impact of International Experience on Former Students' and on Teachers' Careers*. ACA Papers on International Cooperation in Education.
- KRASP (2025), *Informator. Kadencja 2024–2028*.
- Kraśniewski A. (2009), *Proces Boloński. To już 10 lat*, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.
- Krupski R. (2004), *Współpraca między uczelnią niepubliczną a uczelniami publicznymi w zakresie kształcenia na poziomie magisterskim*, [w:] *Model współdziałania uczelni publicznych i niepublicznych – stan obecny i perspektywy*, red. J. Woźnicki, Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych, Instytut Społeczeństwa Wiedzy, s. 143–147.

- Memorandum intencyjne* (1999), archiwum SGH.
- Ośrodek Przetwarzania Informacji – Państwowy Instytut Badawczy. (2025), *Absolwenci. Ogólnopolski system monitorowania ekonomicznych losów absolwentów szkół wyższych*, edycja 10.
- Patrinos H.A. (1996), *Non-linearities in the returns to education: sheepskin effects or threshold levels of human capital*, *Applied Economics Letters*, Taylor & Francis Journals, t. 3(3), s. 171–173. DOI: 10.1080/135048596356609
- Piotrowska-Marczak K. (2004), *Plaszczyzna współdziałania uczelni publicznych i niepublicznych*, [w:] *Model współdziałania uczelni publicznych i niepublicznych – stan obecny i perspektywy*, red. J. Woźnicki, Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych, Instytut Społeczeństwa Wiedzy.
- Piróg D. (2013), *Wybrane teorie przechodzenia absolwentów szkół wyższych na rynek pracy w warunkach gospodarki opartej na wiedzy*, *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 23, s. 146–159.
- Rocki M. (2018), *Kierunki atypowe: szansa czy ślepa ścieżka?* *Humanities and Social Sciences*, t. XXIII, 25 (2), s. 213–226, DOI: 10.7862/rz.2018.hss.30
- Rocki M. (2019), *Ranking polskich uczelni według ekonomicznych losów absolwentów*, *Ekonomista*, nr 3, s. 343–354, <https://cor.sgh.waw.pl/handle/20.500.12182/754>
- Rocki M. (2021), *Łączenie studiów z pracą zarobkową a wejście absolwentów wyższych uczelni na rynek pracy*. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, rok LXXXIII – z. 4, s. 205–223, DOI: 10.14746/rpeis.2021.83.4.14
- Rocki M. (2022), *Kategoryzacja polskich uczelni akademickich w świetle danych z systemu monitorowania ekonomicznych losów absolwentów*. *Gospodarka Narodowa* 4 (312), s. 42–59, DOI: 10.33119/GN/154833
- Rocki M. (2024), *Absolwenci kierunków atypowych na rynku pracy w pięć lat po ukończeniu studiów*, *e-Mentor*, 1, s. 35–44, DOI 10.15219/em103.1645
- Rozporządzenie (2018), Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa wyższego z dnia 27 września 2018 r. w sprawie studiów, *Dziennik Ustaw*, 28 grudnia 2023, poz. 2787.
- Reichert S., Tauch C. (2003), *Trends 2003. Progress towards the European Higher Education Area*, <http://www.eua.be/eua/jsp/en/upload/Trends2003final.1065011164859.pdf> (dostęp październik 2025).
- Silles M. (2007), *Sheepskin effects in the returns to education*, *Applied Economics Letters*, Taylor & Francis Journals, t. 15(3), s. 217–219. DOI: 10.1080/13504850600706099
- Strawiński P., Majchrowska A., Broniatowska P. (2018), *Wage Returns to Different Educational Levels. Evidence from Poland*, *Ekonomista*, 1, s. 25–49.
- Spence, M. (1973), *Job market signaling*. *The Quarterly Journal of Economics* 87(3), s. 355.
- Stępnik K. (2004), *Konfederacja Szkół Wyższych Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej – model współpracy Uniwersytetu z uczelniami niepaństwowymi*, [w:] *Model współdziałania uczelni publicznych i niepublicznych – stan obecny i perspektywy*, red. J. Woźnicki, Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych, Instytut Społeczeństwa Wiedzy, 135–142.
- Szołtysek J., Trzpiot G. (2015), *Analiza motywacji mobilności edukacyjnej studentów w Polsce i w Rosji z wykorzystaniem analizy skupień*. *Econometrics* 4 (50), s. 170–183, DOI: 10.15611/ekt.2015.4.11
- Teichler U. (2011), *Bologna – Motor or Stumbling Block for the Mobility and Employability of Graduates?* [w:] *Employability and Mobility of Bachelor Graduates in Europe. Key Results*

- of the Bologna Process*, red. Schomburg H., Teichler U., Sense Publishers, DOI: 10.1007/978-94-6091-570-3
- Ustawa (2018) Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2024 r. poz. 1571 z późn. zm.)
- Webber, D. (2015), *Is the return to education the same for everybody?* IZA World of Labor, 92 doi: 10.15185/izawol.92
- Zajac T. (2012), *(Nie)mobilność pionowa studentów UW. Analiza efektów wdrażania procesu bolońskiego*, Zarządzanie Publiczne 3(19), s. 73–87, DOI: 10.4467/20843968ZP.12.018 0705
- Zajac T., Jasiński M., Bożykowski M. (2019), *Przejście między studiami I i II stopnia. Wybory edukacyjne absolwentów studiów I stopnia nauk ekonomicznych*. e-Mentor, 1(78), 11–17. DOI: 10.15219/em80.1395
- Ziejka F. (2004), *Proces boloński a rozwój polskiego szkolnictwa wyższego*, [w:] *Model współdziałania uczelni publicznych i niepublicznych – stan obecny i perspektywy*, red. J. Woźnicki, Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych, Instytut Społeczeństwa Wiedzy, s. 43–47.
- Źródła internetowe** (dostęp październik 2025)
- [1] <https://www.ela.nauka.gov.pl/pl/experts/source-data>
- [2] <https://www.krasp.org.pl/o-krasp/uczelnie-czlonkowskie>
- [3] <https://krepuz.pl/uczelnie-partnerskie/>
- [4] <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/struktura-ludnosci,16,1.html>
- [5] <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/szkolnictwo-wyzsze-w-roku-akademickim-20232024,8,10.html>
- [6] <https://www.sgh.waw.pl/rekrutacja-krok-po-kroku-na-studia-magisterskie>

Studia konsekwentne jako miara wdrażania procesu bolońskiego

Wdrożenie w Polsce systemu bolońskiego, a w szczególności wyodrębnienie studiów pierwszego i drugiego stopnia, spowodowało znaczące zmiany w programach nauczania oraz organizacji procesu nauczania. Jeden z celów tego procesu – nazywany mobilnością – dał studentom okazję do zmiany uczelni po uzyskaniu dyplomu studiów pierwszego stopnia. W artykule przedstawiono wyniki analiz tego procesu w podziale na typy uczelni (zdefiniowane na podstawie składu konferencji rektorów uczelni różnych typów) i wskazano w nich na znaczące zróżnicowanie omawianego procesu w zależności od typu uczelni, a także – w przypadku politechnik i uniwersytetów – na związek natężenia tego procesu z pozycją w rankingu uczelni wyższych.

Słowa kluczowe: Proces boloński, monitorowanie losów absolwentów, wynagrodzenia absolwentów, bezrobocie, ranking uczelni wyższych, teorie rynku pracy

Consecutive studies as a measure of the implementation of the Bologna Process

The implementation of the Bologna system in Poland, and in particular the separation of first- and second-cycle programs, led to significant changes in cur-

ricula and the organization of the teaching process. One of the goals of this process – called mobility – gave students the opportunity to change universities after obtaining their first-cycle diploma. This article presents the results of analyses of this process, broken down by university type (defined based on their membership in conferences of rectors of various types of universities). Significant variation in this process depending on the type of university is demonstrated, as well as – in the case of polytechnics and universities – the relationship between the intensity of this process and the ranking of higher education institutions.

Key words: Bologna Process, graduate tracking, graduate salaries, unemployment, university rankings, labor market theories

